

VALSE TONEN

Colofon

ISBN: 9789464356755

1^e druk 2019 (titel: Het Album)

© Cornelis Dumoulin

2^e druk 2021 (titel: Valse Tonen)

© Cornelis Dumoulin

Exemplaren van de 2^e druk zijn te bestellen bij:

Brave New Books

<https://www.bravenewbooks.nl/shop/>

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author.

VALSE TONEN

roman

Cornelis Dumoulin

elke reis begint met de eerste stap
een stap die zich aan onze waarneming onttrekt

geschreven in Graz
voor Ilona

een

1

Ik parkeer de auto, schakel de motor uit en kantel de rugleuning. Slapen wil ik, verdwalen in dromen, de uitgang niet meer vinden. Ik denk aan Elisabeth zoals ik de hele weg aan haar heb moeten denken. Ligt ze nog in bed? Alleen? Of maakt ze met Annagrazia een ochtendwandeling over het strand? Wat vertelt ze haar vriendin? Intieme zaken die niemand iets aangaan, zaken die binnen de muren van het huwelijk horen te blijven? Toen ik een jaar geleden afscheid van Annagrazia nam drukte ze een kus op mijn wang. Geen vluchtige, direct wegwaaiende kus, nee, traag en nadrukkelijk drukte ze haar lippen vlak naast de mijne. 's Avonds, aan de bar van het hotel waar ik overnachtte, besefte ik wat ze mij had willen duidelijk maken. Maar geen briefje, geen mailtje, geen telefoontje, niets heb ik meer van haar gehoord.

Naast me stopt een auto, de bestuurder bladert door wat papieren, kijkt naar de overzijde van de laan waar boven een geopende poort een bord hangt met daarop *Conferentieoord Jonkerbosch*. Dan rijdt hij door de poort.

Gisterenavond, ik lag in bed, belde mijn directeur.

‘Dag Frank. Je ligt toch niet al in bed?’

‘Nee.’

‘Mooi. Ik wil je nog even succes wensen op het pad dat voor je ligt en al je problemen zal oplossen.’

‘Mijn problemen? Als jij had geluisterd toen we je vertelden maatregelen te gaan nemen om de stinkende modderstroom tegen te houden dan was er helemaal niets op te lossen!’

‘Ik zal doen alsof ik je woorden niet heb gehoord’, zei hij na een korte stilte. ‘O ja, voor ik het vergeet, wil je eraan denken elk van de tien cursusweekeinden een bewijs te vragen dat je daar

ook daadwerkelijk overnacht. Je begrijpt dat er enige vorm van controle moet zijn nu alles op voorhand is betaald. En goedkoop kun je het hele gebeuren bepaald niet noemen. Gelukkig dat de overheid een deel voor haar rekening neemt. Zullen we afspreken dat ik na elk weekeinde even bel om te vragen hoe het gegaan is?’

Ik zweeg.

‘Mooi, dat is dan geregeld. Welterusten. En gá ervoor!’

Ik schrik van het geluid van een claxon, kijk op mijn horloge, zet de leuning recht, start de auto en rijd langzaam door de poort. Aan het eind van een lange oprijlaan staat een groot, uit donkerbruine stenen opgetrokken gebouw. Ik parkeer en blijf zitten alsof ik wacht op toestemming weg te mogen rijden, om naar de kust te gaan en urenlang te wandelen langs het lange, glinsterende lint van golven.

Naast me stopt een Landrover, waarin vijf vrouwen, jong, zomers gekleed. Uit de open raampjes schalt de stem van André Hazes. Ze zingen mee. *Want ze gelooft in mij, ze ziet toekomst in ons allebei*. Wanneer de bestuurster mij ziet maakt ze een gebaar alsof ze zeggen wil: kom op, zingen! Snel stap ik uit en loop tussen hoge bomen naar de hoofdingang. In de hal is het druk. Levendige gesprekken. Jonge mensen, niet ouder dan dertig, een leeftijd waarop het nog enige zin heeft iets nieuws te leren. Ik ben de vijftig gepasseerd verdomme! Op een tafel staat een bordje: *hier melden aub*. De man achter de tafel zet een vinkje bij mijn naam en geeft mij een kaartje waarop mijn naam en een map met voor op de omslag een tekening van een glimlachend dolfijntje dat uit het water springt. Naar iemand toe lopen en een praatje beginnen is een gedachte waarover ik me verbaas. Welk antwoord zou ik moeten geven op de vraag waarom ik me heb aangemeld? Dat ik gedwongen ben om hier tien weekeinden te luisteren naar ... Ja, naar wat? Dat niets eeuwigheidswaarde heeft, dat stilstaan achteruitgang betekent, dat veranderingen inherent aan het leven zijn, dat je tot je laatste ademtocht leert.

Onzin die ik zo vaak op nascholingsbijeenkomsten heb moeten aanhoren.

Ik loop naar een van de grote ramen die uitzicht bieden op het park rond het conferentieoord. Op het gazon zitten en staan mensen, in tweetallen, in groepjes. Ze praten, ze lachen, alsof ze zich verheugen op wat komen gaat. Dan zie ik onder een hoge eik twee vrouwen die elkaars hand vasthouden. Elisabeth en Annagrazia? Onmogelijk! Een week geleden heb ik mijn vrouw op Schiphol afgezet. Ik zet een stap dichterbij het raam. Alsof mijn beweging hen is opgevallen, kijken ze even in mijn richting, draaien zich om en verdwijnen hand in hand achter rododendrons. Ik onderdruk de neiging naar buiten te rennen, recht mijn rug, adem een aantal malen geconcentreerd in en uit. Langzaam verstilt en vervaagt de wereld. Ik, Shiva, de Vernietiger van al wat Is.

Vlak voor ons trouwen hadden we aan de rand van een klein dorp, waar iedereen op een of andere manier familie van elkaar was, een boerderij gekocht. Hoewel we pas over enkele jaren aan kinderen wilden beginnen, leek het ons verstandig zo snel mogelijk een plekje te veroveren in een gemeenschap die weinig met vreemden ophad. Het dialect dat ik spreek verschilt behoorlijk van dat wat in het dorp wordt gesproken en Elisabeth zou door haar Noord-Hollandse roots al helemaal als een alien worden beschouwd. Wanneer we dorpsbewoners tegenkwamen groetten we ze vriendelijk maar kregen zelden meer dan een knikje terug, en als we ons even later omdraiden zagen we dat ze ons naken, druk met elkaar pratend. Het was Elisabeths idee om het pad van onze toekomstige kinderen op voorhand van een aantal keien te ontdoen door ons bij zoveel mogelijk dorpsfestiviteiten te laten zien. Bekend maakt bemind, in elk geval minder onbemind, zo had ze het uitgedrukt. In het parochiebladje, dat al in de eerste week na onze verhuizing in de brievenbus lag, had de pastoor in het voorwoord geschreven dat het dak van de kerk hoognodig aan vernieuwing toe was maar dat de bijdrage van het

bisdom de kosten niet helemaal zou dekken. De collectemand op zondag zou de rest van het jaar beter gevuld moeten worden en daarnaast had hij allerlei feesten bedacht waar hij vele van zijn parochianen, zo niet alle, verwachtte. Met goed gevulde beurs uiteraard. En het eerste feest betrof een veiling op het kerkplein. ‘We gaan’, had Elisabeth gezegd, ‘en wel met de verlangde goed gevulde beurs.’

Het was ons opgevallen dat ook wat mode betrof de tijd in het dorp een behoorlijke pas op de plaats had gemaakt. Om die reden hadden we op de dag van de veiling uit een kast op zolder kleding gekozen die je ‘behoorlijk passé’ zou kunnen noemen, kleding die we nog niet hadden afgegeven in een winkel voor tweedehandsspullen of in vuilniszakken aan de straat hadden gezet. Op het kerkplein hadden we succesvol op van alles geboden. Een gehaakt tafelkleed, een grootmoedersporseleinen ontbijtservies, een tegeltje – *het leven is een droom, laat me dus slapen* – een zinken vuilnisemmer, een houten wagenwiel, een regenton en een set antiek gereedschap: bietenprikker, hooizaag, zeis en zaadstrooier. Dingen die je niet nodig hebt, dingen die enkel in de weg staan. Maar iedereen was onze vrijgevigheid opgevallen. We wilden net weggaan toen de veilingmeester riep dat de twee mooiste stukken onder de hamer kwamen. Simultaan vertaalde ik voor Elisabeth zijn verhaal afgestoken in het dialect. Het betrof twee stenen beelden, ooit meegebracht door een pastoor die hier in de parochie zijn laatste dagen had gesleten nadat hij tientallen jaren herder was geweest in een afgelegen katholiek bergdorpje in Nepal. Bij zijn afscheid had hij de beelden van zijn dankbare parochianen gekregen. Een plaatselijke kunstenaar had er maanden aan gebeiteld maar er was te weinig tijd geweest om ook het derde beeld van de goddelijke drie-eenheid volledig uit een rotsblok tevoorschijn te halen. De oude pastoor nam het vliegtuig naar Nederland, de twee objecten gingen per vrachtwagen naar Calcutta en vandaar per schip naar Rotterdam. Toen de bisschop hoorde dat het niet om God de Vader en God de Zoon

ging maar om Vishnu en Shiva (Brama was onvoltooid achtergebleven) had hij de bejaarde zielenherder dringend verzocht de als zeer heidens te kwalificeren beelden in de stookkelder van de pastorie op te bergen. Na de dood van de pastoor zijn ze er jaren blijven staan. Tot vandaag. De veilingmeester trok, als ware het een officiële onthulling, een laken weg waardoor de twee hindoegoden zichtbaar werden.

‘Vishnu beschermt de schepping terwijl Shiva deze vernietigt met het doel deze te transformeren’, vervolgde hij in het dorpsdialect. ‘En transformeren betekent zoiets als het creëren van een andere, een nieuwe gedaante, in elk geval een betere. Onze eerwaarde pastoor’ – hij wees naar een in een zwarte soutane geklede jongeman die met een glas bier aan een tafeltje onder een parasol zat – ‘heeft er geen moeite mee wanneer een parochiaan er met een meer dan vorstelijk bod eigenaar van wordt. Ze kunnen natuurlijk niet eeuwig in de stookkelder blijven staan en kapotslaan is zonde als ze de pot van ons goede doel flink kunnen spekken. De minimale inzet per beeld bedraagt tweehonderd gulden, voor minder gaan ze niet weg, dan is vernietigen de enige optie. Maar zover laat u het zeker niet komen. En natuurlijk de beelden na aankoop niet gaan aanbidden!’ Gelach klonk. ‘Nou, de pastoor en ik menen dat heel serieus, dat van dat aanbidden, niet aanbidden bedoel ik’, voegde hij eraan toe.

Ik had Elisabeth aangestoten. ‘Zullen we bieden?’ Ze knikte en zei: ‘Niets blijft zoals het is, hoe graag je ook wilt, alles zal vroeg of laat veranderen. Stilstaan is een volle neef van de dood. Ik ben benieuwd op welk van de twee goden je gaat bieden.’ Ze lachte en sloeg een arm om mijn schouders. ‘Nee, geintje, natuurlijk weet ik waarop je biedt!’ ’s Avonds leverde een behoorlijk aangeschoten boer onze aankopen met een tractor thuis af. Omdat het ’t duurste stuk van de hele veiling was geweest, had hij meegeholpen om Vishnu naast de open haard te zetten.

Schuin achter me hoor ik een luide lach. Ik probeer in te schatten of deze mij betreft. Als de echo is weggestorven draai ik me om en volg bordjes waarop: *cursus: Coachen begint bij jezelf / Donauzaal, eerste verdieping*. Langzaam loop ik de trap op. Nóg kan ik weggaan, buiten in het park de map in een prullenbak gooien, naar het strand rijden om na afloop van een lange wandeling in een hoekje van een rustig paviljoen aan een boek te beginnen over de teloorgang van een perfect functionerend onderwijssysteem.

De zaal is leeg. Ik kies een stoel op de achterste rij en sluit mijn ogen.

2

Toen ik dertig jaar geleden als leraar startte was orde houden geen enkel probleem, een lichte stemverheffing was voldoende om ook de leerling die niet meteen zijn mond hield te laten zwijgen. Sporadisch uitte ik een dreigement dat vervolgens vele weken lang op aangename wijze door het lokaal echode. Leerlingen keken naar me op, ook in letterlijke zin: mijn lessenaar stond op een verhoging. Ik dirigeerde, dicteerde, corrigeerde. Wanneer in de examenklas een nieuw onderdeel ter sprake kwam bereidde ik me uiteraard minutieus voor. Toch kon weleens een foutje mijn betoog binnensluipen, een slip of the tongue of – in het ergste geval – een onwaarheid. De draai die ik de les erna aan mijn fout gaf was altijd een overtuigende en met verve zette ik mezelf terug op het voetstuk waar leerlingen me terecht verwachtten. Mijn lokaal was een plek waar ik me mocht terugtrekken om een constructieve bijdrage te leveren aan de toekomst van alle aan mij toevertrouwde jonge mensen. Een veilige burcht was het waar ik de ophaalbrug elke vijftig minuten even naar beneden liet om een nieuwe groep naar kennis smachtende jonge mensen binnen te laten. Nu wordt enkel nog gesmacht naar het einde van de les. En dat op luide toon.

Het afbraakproces is sluipend begonnen. Eerst verdwenen

vertrouwde namen die vervangen werden door blijkbaar beter bij de tijd passende: rector werd directeur, conrector coördinator, en de amanuensis met wie ik in mijn lessen samenwerk heet technisch onderwijsassistent, afgekort toa – alsof je het over een geslachtsziekte hebt. Maar die veranderingen beïnvloedden mijn functioneren niet. Ik kon ermee leven. Vervolgens verdwenen nuttige hulpmiddelen zonder welke het onderwijs ondenkbaar was: de diaprojector, het zwarte schoolbord, de een vervangen door beamer, de ander door digibord. Geamuseerd bekeken leerlingen mijn geklungel en verheugden zich wanneer de helft van de lestijd verloren ging aan het opstarten van de computer die al dat digitale spul moet aansturen. Ik hoorde ze achter mijn rug lachen wanneer ik met de smartgum een virtuele lijn op het digibord probeerde weg te vegen. Genieten van het bestaande, genieten van wat altijd prima heeft gewerkt, achtergebleven in het verleden. Ten slotte kwam het paard van Troje dat, eenmaal binnen de muren van de school, zijn alles verwoestende inhoud uitbraakte.

Moeten, een werkwoord verbonden met machtsuitoefening, vertelden bijschoolgoeroes die onze school binnenstroonden met PowerPointpresentaties vol oneliners en grafieken en hier en daar een cartoon om het geitenwollensokkenverhaal op te vrolijken. Dienen is de nieuwe term geworden. *Je dient nu even je mond te houden, je dient je huiswerk toch echt wel te maken, je dient als 't kan je proefwerken een beetje leesbaarder te schrijven.* Een werkwoord gedrenkt in de weeïge klank die je hoort in een middeleeuws film drama wanneer een lijfeigene op zijn knieën in de modder zijn heer te paard om genade smeekt. Een woord waarmee ik leerlingen met wijd uitgestrekte armen uitnodig om overtredingen, fouten en stommiteiten te blijven maken! Alsof *moeten* enkel past binnen een dictatuur. Het spreekt voor zich dat een schoolregime zich op lichtjaren afstand moet houden van dat wat in totalitaire staten aan de orde van de dag is. Maar soms mag het daar een heel klein beetje op lijken, moet dat zelfs.

Middelbare scholen worden bevolkt door jongelui die puberen en om die reden voor hun eigen bestwil op hun plichten moeten worden gewezen. En niet alleen gewezen. Geen lijfstraffen, alhoewel sommige leerlingen enkel daar gevoelig voor lijken te zijn. Geen linialen die op vingers slaan, geen hand die stevig aan een oor trekt of als een bankschroef de nek van de onwillige omklemt, zoals mijn ouders ooit vertelden over de goeie ouwe tijd waarin lijfstraffen bijzonder doeltreffende maatregelen waren. Nee, nablijven, in de aula bladzijden overschrijven, kauwgom van bankjes of vloeren krabben. Vrije uren bij de overtreder wegnemen, het enige dat nog een beetje werkt.

Léermomenten, dáár draait het vandaag de dag om. Afbraak non plus ultra. Onjuistheid, fout en flater zijn plots termen die getuigen van een groot gebrek aan respect voor de jonge, opgroeiende mens en om die reden in het verleden moeten achterblijven. Leerlingen mogen, móéten zelfs, regelmatig op hun gezicht vallen om vervolgens over hun schouder te kijken en te ontdekken wat er precies is gebeurd. (Ik zou het gezicht van de directeur weleens willen zien wanneer ik hem de brokstukken van een beamer toon met de mededeling dat het moment waarop het apparaat weggleed van de veel te hoge stapel boeken waarlijk zo'n schitterend leermoment was.) Leerlingen mogen rustig fouten, stommititeiten en zelfs blunders maken. Ik dien ze vriendelijk aan te sporen over hun schoudertjes te kijken om te ontdekken wat er gebeurd is in plaats van hen op voorhand te behoeden voor misstappen die nu eenmaal horen bij de puberleeftijd. Hoe kun je in godsnaam met succes het eindexamen afsluiten als je je jarenlang struikelend door school hebt voortbewogen! Ik ben afgezakt tot het niveau van een softe hulpverlener. Van elke leerling moet ik zijn achtergrond kennen, zijn sterke en zwakke kanten, zijn interesses, wat zijn favoriete muziek is, van welke voetbalclub hij en ponyclub zij lid is, om die kennis vanaf de eerste tot de laatste lesseconde in te zetten. Ik moet ín het hoofd van leerlingen doordringen om te ontdekken wat hen beweegt

en vooral níet beweegt om daar op een adequate manier op te reageren, op maat gesneden uiteraard, dus perfect aansluitend bij hun belevingswereld. En elke klas telt minstens vijftientig verschillende belevingswerelden!

In de gang klinken voetstappen. Ik open mijn ogen en ga snel rechtop zitten. Een jongeman komt de zaal binnen. Hij draagt jeans die door de fabrikant is voorzien van rafelige gaten en een T-shirt waarop een gestileerde afbeelding van Che. In elke hand houdt hij een soort van barkruk en onder zijn rechterarm klemt hij de map met dat lachende dolfijntje. Op het podium zet hij de krukken naast elkaar en gaat op een ervan zitten. Dan ziet hij mij.

‘Ha! Jij ... bent vroeg. Ik heet ... Patrick. En jij?’

‘Frank.’

‘... Welkom Frank. Heb je er ... zin in?’

Tussen de woorden zitten pauzes, alsof hij aanloopjes nemen moet om het eind van de zin te halen. Ik knik. Hij glimlacht en begint zacht neuriënd in de map te bladeren.

In pauzes schoof ik weleens aan bij een groepje jonge collega's om hen te wijzen op de kracht van het onderwijs dat zij nota bene zelf in de schoolbanken hadden genoten maar op de opleiding moesten afzweren om zich bezig te houden met psychologische blabla in plaats van het verwerven van degelijke vakkennis. Groepsdynamiek, dat woord viel op een bepaald moment. (Natuurlijk, een klas vormt een groep en daar gebeurt van alles, maar om daar een aparte term voor te bedenken!)

‘Wat bedoel je?’ vroeg ik het broekie dat aan zijn eerste jaar als leraar begonnen was.

‘Vandaag de dag gaat het met name om interacties tussen leerling en docent en leerlingen onderling’, zei hij op een toon alsof er geen andere waarheid bestaan heeft.

‘Gaat het niet in de eerste plaats om kennisoverdracht?’ Ik

doe dit wel vaker: het formuleren van de waarheid in de vorm van een eenvoudige vraag. Niets is heerlijker dan je opponent op die manier te dwingen het juiste antwoord uit te spreken, niet zelden na enige aarzeling. Schaamtevol te fluisteren beter gezegd.

‘Kennis en feiten kunnen leerlingen in boeken en op internet vinden’, antwoordde een ander collegaatje direct. ‘Het gaat erom wat er in elk individu gebeurt en daardoor in de groep als geheel. Je zoekt naar wat al die jonge mensen verbindt en tegelijk maak je met elk van hen contact en zorgt voor het zo noodzakelijke rapport.’

Ze sprak het laatste woord op een aparte wijze uit. Ze hield de ‘o’ wat langer aan en sprak de ‘t’ niet uit. Omdat niemand lachte deed ik dat ook maar niet.

‘Lekker,’ riep ik, ‘dertig leerlingen in de gaten houden en daarnaast de hele groep leiden en sturen naar God mag weten welk vaag doel. Dus groepsdinges of hoe jullie het ook noemen is belangrijker dan overdracht van kennis? Hoe zeggen jullie het ook weer? Onderwijs is ...?’

‘Een gróót avontuur! Weg uit de saaiheid, weg uit de sufheid. De school is een speeltuin waar je ’s ochtends graag naartoe gaat en het jammer vindt wanneer je aan het eind van de dag naar huis wordt gestuurd.’

‘Onderwijs is geen avontuur en al helemaal geen speeltuin! Onderwijs is kennisoverdracht!’ probeerde ik nog. Ik, een fossiel in een wereld die wordt bevolkt door mensen met mobieltjes en computers waar ze de hele dag driftig mee in de weer zijn.

En al dat nieuwerwetse gedoe mag niet meer worden opgevoerd achter gesloten klasdeuren. Nee, ik moet iedereen die in de gang voorbijloopt vrij zicht geven op wat er binnen gebeurt. Op transparante wijze je werk uitvoeren, heet het, iedereen kan van iedereen leren. Schuif in een vrij uur achter in de klas bij een collega aan, kijk hoe hij het doet, léér van elkaar. Kotsen kan ik bij die gedachte. Op zo’n baan heb ik dertig jaar geleden niet gesolliciteerd. Ik onderwijs leerlingen, geen collega’s!

Tijdens tussenuren liep ik door gangen op zoek naar jonge collega's die zich net als wij door de wol geverfde leraren eveneens geen raad wisten met alle door onze strot geramde veranderingen. Achter wijd opengeslagen deuren zag ik ze zitten, blij, stralend, tevreden, omgeven door schreeuwende leerlingen. 'Menéér! Menéér! Menéér!' Die net uit de opleidingsluiers gestapte zogenaamde coaches spreken dezelfde taal als hun leerlingen en zijn net als hen gekleed. Natuurlijk loop ik op school niet meer rond in een kostuum, zelden nog in een colbertje. Ik ben met de tijd meegegaan. Een mooie spijkerbroek – je moet goed kijken om te zien dat het om denim gaat – een stijlvol hemd waarvan ik de mouwen op warme dagen in een speels accent twee slagen oprol, een wat nonchalant geknoopte stropdas. In herfst en lente een modieuze pullover en in de koude maanden een mooie Noorse trui. Maar hoever moet flexibiliteit gaan? Me een modern kapsel laten aanmeten? Een Vanilla Ice-kuif? De flattop? Stekeltjes? Noodlehead? Namen die ik tijdens een proefwerk over elektriciteit toevallig ontdekte. Op de tweede rij gebeurde iets verdachts. In vijf snelle, grote stappen stond ik naast Dennis, die iets onder zijn proefwerkblaadje schoof.

'Hallo, mag ik even weten wat dat daar was!' vroeg ik.

'Wat wat was?' Dennis is geen jongen die uitblinkt in het zorgvuldig formuleren van antwoorden.

'Wat daar onder je blaadje uitsteekt.'

'Niks.'

'Denk je dat ik blind ben? Denk je dat ik niet zie wat daar ligt?' Ik trok een smal vouwblad tevoorschijn waarop in zeer kleine lettertjes de formules voor het berekenen van de vervangingsweerstand stonden genoteerd. 'En dit dan? Dit is wat je niks noemt? Ik meld het vergrijp bij je mentor en conrector.'

'Conrector? Wat is dat nou weer?'

'Dóórwerken nu!'

'Vergrijp, vergrijp. Een moord das pas een vergrijp.'

'Ja dat past bij je, die grote mond! En verder twee punten aftrek!'

'Das verboden!'

‘Dat bepaal ik! Mond dicht en verder werken.’

De formules waren genoteerd op een folder van een kapperszaak met foto's en namen van coiffures. Opeens kon ik aan de haardracht van bepaalde collega's een naam toekennen. De Caesar-look bijvoorbeeld heeft zijn intrede gedaan in de leeftijdscategorie waarin ik me bevind, de betreffende collega heeft zijn haren zelfs gitzwart laten verven. En aan de eigenaardige coupe van een gymleraar kon ik opeens de naam grunge koppelen.

‘Ken je deze zanger?’ Ik kijk op. De man die zich heeft voorgesteld met *Patrick* houdt een cd-hoesje omhoog. ‘Stef Bos ... Mooi joh!’ roept hij. Ik schud mijn hoofd. ‘...Luister maar.’ Hij loopt naar een geluidsinstallatie achter op het podium. Even later klinkt uit grote luidsprekerboxen: *Gek zijn is gezond, gek zijn is gezond, morgen ben ik God, vandaag ben ik Napoleon, gek zijn is gezond*. Ik vraag me af op ik op de goede locatie ben, maar op het naamkaartje staat toch echt Frank Houben. Ik knik als teken dat ik kan waarderen wat uit de luidsprekers komt. ‘Ja joh, gaaf hè! Ik ga de ...groep halen, luister lekker ...naar de ...muziek. Tot ...zo.’ Weer vallen me de pauzes op. Alle woorden echter worden correct uitgesproken, geen ‘gggroep, nnaar, mmmuziek’ of ‘zzzo’, zoals je bij een stotteraar zou verwachten. Alsof zijn zinnen andersoortige obstakels kennen die een vlotte doortocht verhinderen en hij af en toe een pauze nodig heeft om punt, uitroep- of vraagteken te bereiken.

Op een dag besloot ik om zo vaak als mogelijk de veldslagen in de klas te ontlopen. Liegen, was dat wat ik ging doen? Nee, een leugentje om bestwil, meer was het niet. Zelfverdediging, een nog beter woord. Zelfverdediging is ieders recht, zegt het Wetboek van Strafrecht. Noodweerexces is niet strafbaar indien zij het onmiddellijke gevolg is van een hevige gemoedsbeweging tegen wederrechtelijke aanranding. En dat was het! Wederrechtelijke

aanranding door ambtenaren die de onzin verzonnen, politici die hun zegen eraan gaven en directeuren die de poort van hun school er wagenwijd voor openzetten. Maar toch, die zelfverdediging, dat leugentje om bestwil, de leugen, het zou aan me knagen als een bever aan een boom. Schaamte wegens mijn onvermogen dat te doen wat van me werd verwacht. Schaamte die, als ik weer was ‘opgeknapt’, tegelijk met mij wakker zou worden, opstaan, mee naar school fietsen, de lerarenkamer binnenlopen. En dan, hoe moest ik mijn stem ’s ochtends vroeg aan de telefoon laten klinken? Opgelucht omdat het ergste al bijna achter de rug is? Of somber, ermee aangevend dat de koorts geheid verder stijgen zal, dat de griep alles wat slijmvlies heet zal laten zwellen? Hoeveel details moest ik geven? Natuurlijk niet zoveel dat de coördinator-van-vroege-dienst zich grote zorgen maakt en me later op de dag met een trosje druiven een bezoekje brengt.

‘Goedemorgen, met Frank Houben.’ Ik kneep mijn neus een beetje dicht, kuchte en hoestte, of kreunde licht.

‘Ja?’

‘Ik meld mij ziek voor vandaag.’

‘Wat scheelt eraan?’

Kort noemde ik de kwaal die me thuishield: griep, migraine-aanval, zware verkoudheid al dan niet in combinatie met koorts. Ik zorgde ervoor geen enkel verband te leggen tussen het telefoontje en de veldslagen tijdens mijn lessen. Je schiet zo min mogelijk in je eigen voeten. Soms werd er aan de andere kant van de lijn gezocht, diep gezocht, alsof een zware verkoudheid geen reden kon zijn om thuis te blijven. Alsof ik snotterend en hoestend les kon geven. Alsof ouders het top vinden wanneer ik mijn bacillen over hun kroost uitstort.

‘Denk je dat je er morgen weer bent?’

‘Ik weet het niet. Even afwachten vandaag.’

De meeste coördinatoren vroegen gelukkig niet door. En die ene die wel vragen stelde en terloops opmerkte dat mijn naam elke maand een stukje klom op de lijst van zich frequent ziek

meldende collega's, die man ontweek ik door juist op zijn ochtend niet te bellen. Na hun 'beterschap' ervoer ik een intense opluchting die slechts enkele minuten duurde. Achter mijn naam was een nieuw streepje gezet. Al noemde de directeur geen namen, op de openingsvergadering van het schooljaar keek hij zwijgend rond nadat hij een sheet op de overheadprojector had gesmeten waarop een grafiek die een met dikke viltstift geaccentueerde stijgende lijn toonde van ziektemeldingen uit het voorbije schooljaar. Er waren collega's die hij extra aankijktijd gunde.

Verder was er het probleem dat ik niet alleen aan de telefoon geloofwaardig moest overkomen maar ook de uren ervoor en erna. Elisabeth zou, indien ik niet al 's nachts problemen had of meteen na het telefoongesprek weer kwiek en fit door huis zou lopen, mijn veinzerijen aan vriendinnen vertellen en van daar was het slechts een kleine stap naar een of andere collega om uiteindelijk de kamer van de directeur te bereiken. Ook voor mijn kinderen moest mijn toneelspel authentiek zijn. Ze waren leerling op mijn school en vriendjes zouden ongetwijfeld nieuwsgierige vragen stellen.

's Nachts, in de eerste akte, wanneer gedachten aan de komende veldslagen mijn hoofd tot barstens toe vulden, draaide ik onrustig van de ene op de andere zij. Indien het niet lukte mijn vrouw te wekken ging ik naar het toilet, stak een vinger in mijn keel en spuugde en kotste. Het duurde even voor ze riep of het wat minder kon. Ik spuugde en rochelde nog wat na en kroop weer naast haar. Ze was nu in elk geval op de hoogte dat ik me allesbehalve goed voelde. Tijdens de derde akte – in de tweede belde ik naar school – knapte ik langzaam op, rende af en toe nog eens naar toilet of slikte een paracetamolletje wanneer Elisabeth in de buurt was.

Vanuit de gang komt het geluid van een belletje dat me doet denken aan de altaarschel die misdienaars tijdens de consecra-

tie gebruiken. Even later komen de eerste cursisten de zaal binnen. Enkel jonge mensen zoals ik beneden in de hal al heb gezien.

3

Iemand stopt een cd in de geluidsinstallatie. Ik luister. New age? In elk geval iets vaags. De vijf vrouwen die in de Landrover luid met Hazes hebben meezongen, stappen op het podium en beginnen met trage, wijde armbewegingen te dansen. Ze zijn luchtig gekleed. Uitdagend, een woord dat beter past bij het minimale textiel dat veel van hun gebruinde huid toont. Het zijn van die vrouwen waarvoor je als man tijdens vakantie aan het eind van de middag een plek zoekt op een van de terrasjes. Soms kost het enige moeite hen te ontdekken tussen het vakantievolk dat de camping verlaten heeft om bij McDonald's of friettent een vette hap te eten. Mannen met felgekleurde sportschoenen, mouwloze shirts, grote tattoos, te korte korte broeken, vrouwen in strakke leggings die op navelhoogte een diepe equatoriale groef in het vlees trekken, kinderen roepend en schreeuwend en ruziemaakend. Je zou ze willen verbieden langs terrasjes te lopen, waar ze het zicht belemmeren op de frisse, fruitige vrouwen die terecht bewondering willen oogsten voor alle geïnvesteerde tijd bij cosmetisch chirurg en kapper, in modezaak en fitnessclub. Kijker en bekekene, een harmonieuze win-winsituatie. Nu, vlak voor de start van de cursus 'Coachen begint bij jezelf', durf ik het vijftal niet echt te scannen.

De groep dansenden wordt groter. Vreemd genoeg sluiten ook mannen zich aan. Iemand zwaait in mijn richting. Ik schuif onderuit op mijn stoel en blader wat door de map. Ik had me vanochtend anders moeten kleden, gaat door me heen. Zoals ik op school rondloop, in elk geval vlotter dan ik nu gekleed ben: een broek met scherpe plooi, een colbertje, een wit hemd. Gelukkig heb ik de stropdas in de auto achtergelaten.

Na een half uur schakelt Patrick de muziek uit en vraagt iedereen te gaan zitten. Als een Cristo Redentor staat hij met beide armen wijd uitgestrekt op de rand van het podium en kijkt de zaal rond. ‘Hebben jullie er ...zin in? Mooi! Ik ook. Ik heet ... Patrick, jullie ...trainer voor dit jaar en misschien wel ...langer als je zin hebt. Er is nog een ...vervolgcursus.’

De aanloopjes in zijn zinnen zijn niet echt storend te noemen. Te vergelijken met het kijken naar een samenvatting van atletiekwedstrijden: een atleet springt over de horde, heel even vertraagt het beeld, je kunt de beweging perfect volgen.

‘...Waarom heb jij je aangemeld?’ vraagt hij, hij laat zijn armen zakken en gaat op een van de twee krukken zitten. Zijn houding is ongedwongen, nonchalant zelfs, de wijze waarop jonge collega’s op school niet achter de leraar maar op een van de leerlingbankjes zitten. Alsof er geen onderscheid bestaat tussen leraar en leerling, alsof verschil in kennis geen afstand creëren mag.

Ik krabbel wat op een blaadje wanneer ik vermoed dat de trainer in mijn richting kijkt. Hier op de achterste rij kan ik me redelijk onzichtbaar maken.

‘Een betere coach worden’, roept iemand.

‘Aha, dan ...ben je dus al coach. ...Wat heb je nodig om een betere coach te worden?’

‘Ik geef nog te vaak tips in plaats van het stellen van vragen.’

‘Mooi dat je daar ...open voor uitkomt. Vragen stellen in plaats van adviezen geven, het ...hoofdthema van dit jaar.’

Opgelucht haal ik adem. Niet open voor zaken uitkomen, niet je binnenste naar buiten keren, niet dat wat je diep in jezelf verstoppt voor je omgeving, niet dat moeten vertellen wat je met goede redenen verzwijgt, vormt het thema van deze cursus.

‘Wat hoop je dat deze cursus je ...brengt?’ vervolgt Patrick.

‘Meer kansen bij sollicitaties’, roept iemand.

‘Mooi.’

‘Mijn kinderen beter begrijpen.’

‘...Prima.’

‘Ik wil mezelf beter begrijpen’, zegt een jongeman met een hanenkam.

‘En ik mijn chef en vooral mijn vriend!’ roept de vrouw die vanochtend achter het stuur van de Landrover zat. Ze steekt haar handen in de lucht en zwaait zonder zich om te draaien. Gelach klinkt. Ze zit op de eerste rij, midden tussen haar vriendinnen. Het alfavrouwtje van de roedel. Wanneer de trainer het jaarprogramma toelicht tel ik het aantal aanloopjes dat hij per minuut nodig heeft. De frequentie lijkt gaandeweg af te nemen, alsof hij warmloopt.

Mijn aandacht wordt getrokken door een merel die met scheef gehouden kopje op de smalle vensterbank van een van de open-geslagen ramen zit. Hij kijkt naar binnen, lijkt aandachtig te luisteren. Wanneer hij wegvliegt maakt hij een herinnering in me wakker.

Ik lig in bed. Door de smalle spleet tussen de gordijnen schijnt maanlicht. Ik wacht totdat ik de contouren van mijn kamer zie, sla de dekens van me af en stap uit bed. Behoedzaam open ik de deur van mijn kamer en sluip de gang in. Ik hoor gesnurk uit de slaapkamer van mijn ouders. Ik ga op mijn tenen staan en trek aan het touw boven mijn hoofd. Langzaam klapt de vlizotrap omlaag. Ik zet het uiteinde op de grond, klim naar boven, stap op de kist waar moeder oude kleren in bewaart, ontgrendel het dakraampje, duw het open en trek me door de opening omhoog. Onbevreesd kijk ik naar beneden. Rivieren, meren, immense weiden, stranden, zeeën, bergen en dalen strekken zich uit tot aan de horizon. Elke cel in mijn lijf resoneert met de belofte van ultieme vrijheid. Een paradijselijke uitnodiging. Behendig klim ik over de pannen naar boven, beweeg als een koorddanser over de rand van het dak. Niemand kan me tegenhouden, niemand kan me straffen, elke beslissing is nu aan mij. Vanuit mijn buik verspreidt zich een tintelende warmte door mijn lichaam. Ik spreid mijn armen en met een bevrijdende schreeuw laat ik

me voorover vallen. Moeiteloos vind ik mijn vlucht. Ik daal, ik stijg, ik versnel en vertraag. Vogels begeleiden me. Ik vlieg over bergketens, scheer over oceanen en volg golven tot ze zich zacht op witte stranden neerleggen. Ik rust niet. Wanneer het eerste daglicht door de gordijnen schijnt zal alle vrijheid van me worden afgenomen.

4

In de koffiepauze loop ik naar de receptie, vraag de sleutel van mijn kamer en informeer naar het ontbijt op zondagochtend. ‘In het weekeinde is hier niet zo veel te doen, enkel die cursus over jezelf coachen en zo’, zegt de receptionist. ‘En de meeste cursisten overnachten thuis. In de serre, aan het eind van die gang’ – hij wijst – ‘staat vanaf acht uur het ontbijtbuffet klaar voor diegenen die overnachten. Patrick heeft u zeker verteld dat de lunch voor de voltallige groep ook in de serre geserveerd wordt, net als het avondeten op zaterdag?’ Mijn gedachten waren blijkbaar elders toen de trainer huishoudelijke mededelingen deed. Ik knik en neem me voor om morgenvroeg ruim voor acht uur beneden te zijn om een plek aan het uiteinde van de tafel te bemachtigen zodat niet links én rechts van mij iemand gaat zitten die me op de hoogte brengt van alles wat hem of haar bezighoudt. Notoire kletsers interpreteren het feit dat mensen zwijgend van het ontbijt genieten als een uitnodiging om oeverloos hun mening over welk onderwerp dan ook te spuien. Ze ouwehoeren erop los waarbij in elke zin het woordje ‘ik’ minstens tweemaal voorkomt.

‘De serre ligt in de oostvleugel’, vervolgt de receptionist. ‘U heeft er een mooi uitzicht op het park en de ochtendzon tussen de hoge bomen. Hier is uw sleutel. Meneer, weet u dat dit gebouw ooit een schippersinternaat was? Toen sliepen vier kinderen op één kamertje, jongens en meisjes natuurlijk gescheiden. Kunt u zich dat voorstellen?’ Hij pauzeert even, alsof hij me de tijd geeft

te reageren. Ik heb geen idee op welk van de twee vragen hij antwoord verwacht en beweeg een beetje vaag mijn hoofd. ‘Twee van die kamertjes zijn bij de verbouwing samengevoegd’, vervolgt hij. ‘Er is nu een doucheceel, wastafel en toilet. U zult er zeker prima slapen. Wacht, geeft u me die sleutel terug, hier heeft u er een van een kamer waar u zeker geen last heeft van verkeersgeluiden. Er wordt ’s avonds laat soms hard gereden daar over de laan.’ Hij wijst in de richting van de hoofdingang.

Ik bedank, loop naar buiten, pak de weekeindtas uit mijn auto, werp een snelle blik in de Landrover, loop terug naar de hal en neem de trap naar de zolderverdieping.

Het is warm en benauwd in de lange, smalle gang. Mijn kamer ligt aan het eind. Ik open de deur en blijf als bevroren op de drempel staan. Even overweeg ik de sleutel van een andere kamer te gaan vragen. Maar waarschijnlijk hebben alle kamers schuine daken. Ik ga naar binnen, sluit de deur en leg de tas op bed. Wat als ik op dit moment aan het dromen ben? Zo’n droom die niet te onderscheiden is van de realiteit, waar alles precies zo voelt als gedurende de uren van de dag. Ik pak de stoel die bij een tafeltje staat en zet hem onder het opengeklapte dakraampje. Beneden ligt een door gebouwen omsloten binnentuin. Mijn lichaam steekt voor de helft boven de pannen uit. Door een betreurenswaardig voorval is mijn zeer geliefde echtgenoot en zorgzame vader van onze tweeling Aninda en Bimo veel te vroeg van ons heengegaan, zal Elisabeth op het prentje laten drukken. De directeur zal haar bezoeken en condoleren omdat een liefhebbende echtgenoot en zorgzame vader is heengegaan. Instemmend zal ze knikken, haar gedachten verzwijgen. Hij vraagt een recente foto van mij om toe te voegen aan de dodengalerij van overleden medewerkers, pal naast de garderobe. In de pauze, wanneer er veel toeschouwers zijn, zal hij een spijker in de muur slaan. Tijdens een rouwplechtigheid in de lerarenkamer geeft hij met gebroken stem uitdrukking aan het grote verlies voor de school. Hij zal alle collega’s verzoeken om de volgende dag kort stil te

staan bij mijn heengaan. Maar in de bankjes zal zeker niet meer worden gebeden, zoals gebruikelijk was toen ik als leraar begon en wij naar aanleiding van een sterfgeval samen met leerlingen in de klas een weesgegroetje of een onzevader moesten bidden. Of zoveel als je voor noodzakelijk hield. Leerlingen diende je aan te moedigen mee te bidden, maar dwingen was in deze uitzonderlijke situatie niet geoorloofd. Langzaam moest je bidden, met aandacht, geconcentreerd, niet het gebed afraffelen. Ik koos voor het onzevader, het gebed waarin ik toen nog voldoende tekstvast was. Je gaat niet een weesgegroetje van een papiertje aflezen. Er waren collega's die bij het gebed onder het boven de deur opgehangen kruis gingen staan. Niet dat ik het zelf gezien heb maar waarom zou daar in de wandelgangen over gelogen worden? Dit in de klas rouwend stilstaan is een stille dood gestorven, vervangen door een mededeling, natuurlijk met ietwat omfloerste stem uitgesproken. En voor leerlingen die dat wensen is er de gelegenheid gedurende een van de pauzes in een kamertje tussen twee biologielokalen een condoleanceregister te tekenen, of in een schriftje een persoonlijk berichtje achter te laten. Uit het plafond druppelt aangepaste muziek, er staan wat kaarsjes en bloemen, een foto van de overledene ook. En enkele stoelen om even de ogen te kunnen sluiten. Dat is de nieuwe trend: alleen of met anderen mediteren in stilte.

Hooguit twee seconden zal de val duren. Kan in zo'n korte tijdspanne je hele leven aan je voorbijflitsen? Zevenentwintig jaar per seconde? Wat houdt me tegen me voorover te buigen en mijn toekomst definitief te ontlopen? Mijn kinderen? Het harde vonnis aan gene zijde als de dood toch niet het onherroepelijke einde betekent? Zeker niet een intens verlangen om verder te leven. Vanuit de binnentuin vlindeert het kristalheldere geluid omhoog van het belletje dat ik vanochtend vlak voor begin van de cursus ook al gehoord heb. Ik open mijn ogen, stap van de stoel, zet hem in de verste hoek van het kleine badkamertje en ga naar beneden.

In de zaal is iedereen aan het dansen. Grote malende bewegingen, molenwiek breed. Ik kan niet als enige gaan zitten. Langzaam loop ik naar voren en probeer in te schatten wie met wie danst. Ik krijg er geen vat op, alsof iedereen met zichzelf danst, of met de hele groep. Terwijl ik naar een vlek tegen de muur staar maak ik kleine bewegingen. Te klein, gaat al snel door me heen. Ze moeten groter, veel groter. Maar ik zweet nu al. Mijn colbertje kan ik wegens druipende oksels niet uittrekken. Ik maak de bewegingen van mijn armen royaler en veeg afwisselend met linker- en rechtermouw het zweet van mijn voorhoofd. Na een half uur nodigt Patrick ons uit te gaan zitten.

Tot aan de lunch wisselen liedjes en een toelichting op het jaarprogramma elkaar af. Stef Bos blijkt de favoriete zanger te zijn. *Ik blijf geloven, geloven dat het kan. De eenzaamheid, ze gaat onzichtbaar door de wereld, ze raakt je aan van tijd tot tijd.* Hoeveel tijd zou deze cursus in beslag nemen zonder dansen, zonder muziek? Drie in plaats van de geplande tien weekeinden? *En alles heeft waarde, en alles is goed, eindelijk vrede, met wat ik niet doe.* Ik kijk opzij. Er zijn cursisten die hun ogen gesloten hebben. Sommige deinen mee op de muziek. Ik tel het aantal hoofden. Zesenzeventig. Beduidend meer vrouwen dan mannen. *Kus me wakker, kus me wakker, ik lig hier al een eeuwigheid te wachten, kus me wakker.*

Vanwege het prachtige weer speelt het programma na de lunch zich buiten af. Volgens opdracht wandelen we door het bos dat het conferentieoord omgeeft. ‘Ik loop wel alleen, we zijn met een oneven aantal’, merk ik op als Patrick met het belletje rinkelt ten teken dat nieuwe tweetallen moeten worden gevormd en ik bestudeer even aandachtig bomen, struiken en planten. Mijn gedrag maakt het mogelijk ‘een-op-twee’ te lopen: eenmaal met een partner, tweemaal alleen. Duo’s ontstaan net als tijdens danslessen: je kiest iemand die vlak bij je staat of je laat je kiezen – met het eerste loop je het risico afgewezen te worden, het

tweede kan ertoe leiden dat je alleen aan de kant blijft staan. In tegenstelling tot de danslessen van vroeger vormt overschieten voor mij nu geen enkel probleem. Vijf minuten praten, vijf minuten luisteren, dat is de opdracht. Het onderwerp mag je zelf kiezen. Nelleke, het alfavrouwtje van de roedel uit de Landrover, vertelt dat haar vriend is vreemdgegaan. Ze liep achter me toen er van partner gewisseld moest worden, tikte op mijn schouder en zei: ‘Met jou de volgende ronde dan.’ Geen vraag, gewoon een mededeling. Nelleke, niet bepaald een naam die haar outfit recht doet. Haar vanaf een terrasje onopvallend observeren zou een stuk makkelijker zijn. Wanneer ik naar de grond kijk zie ik dat ze haar stiletto’s vervangen heeft door elegante wandelschoenen. Ze had het overspel van haar vriend vernomen van een betrouwbare vriendin. ‘Zal ik hem ermee confronteren of niet?’ vraagt ze. Geen opmerkingen maken, geen vragen stellen, geen antwoorden geven, niet knikken of sissen of andere geluiden maken die passen bij begrip dan wel onbegrip, en al zeker geen goedbedoelde adviezen geven, was de opdracht waarmee Patrick ons het bos in stuurde. Gewoon luisteren, dat was al moeilijk genoeg. Maak het verhaal van de ander niet tot het jouwe. Neem het niet over, laat het binnenkomen zonder erover te gaan nadenken, luister oprécht. Ik zwijg en probeer Nelleke met een glimlach te herinneren aan de opdracht. Even kijk ik haar aan. Ze heeft zich zorgvuldig opgemaakt zie ik. Tussen haar voortanden is een klein spleetje, net als bij die zangeres van Pussycat, Toni heet ze geloof ik. Ik was nog geen twintig en vond dat spleetje razend spannend. Vooral bij luide uithalen was het goed zichtbaar. Alsof er iets ontbrak en toch ook weer niet. Rob de Nijs had ook zo’n spleetje maar daar kon ik met geen mogelijkheid de typering spannend aan koppelen.

Ik luister, eerder nieuwsgierig dan oprecht – maar zo groot kan het verschil tussen beide niet zijn. Ze praat verward, met halve zinnen en stopwoordjes als *weet je, zeg maar, niet?, ja toch!, mee eens?* Als er al een touw is, vastknopen kan ik het niet.

‘Sorry, ik heb jouw tijd helemaal volgepraat’, zegt ze.
‘Ach, geeft niet’, reageer ik.

Na het avondeten – en een nieuwe dansronde – licht Patrick het laatste programmaonderdeel van de dag toe. We moeten een plekje zoeken in een van de gangen, in de binnentuin, in de zaal, in het park. Afgezonderd van elkaar. Dromen moeten we. Dromen over doelen. Eén doel beter gezegd. Een groot doel. Dat wat je altijd al had willen bereiken maar nooit gelukt is. Concreet, dat moet de formulering zijn. Concreet en bondig. Dus niet zoiets als: ik zou denk ik best wel over enige tijd een heel klein beetje beter voor mezelf willen durven opkomen of zo. Totaal fout! Moet anders. Het woordje ‘ik’ moet blijven staan, ‘zou’ vervang je door ‘wil’, de rest gum je uit en vervang je door: over tien maanden goed voor mezelf kunnen opkomen. Dan een toelichting. Wat versta jij onder ‘goed’, onder ‘voor jezelf opkomen’? Je noteert verder in welke context je doel ligt. Niet meteen de hele wereld willen confronteren met het verlangen gezien en gehoord te willen worden, mee te tellen, inspraak te hebben. Nee, dat is te groot, te wild, niet te overzien, je zult verzuipen. Kies één context. In een plaatselijke politieke partij een rol spelen bijvoorbeeld, je vrouw een weerwoord bieden, je puberende kinderen tegengas geven. Vervolgens breng je kleine en grote obstakels in kaart, daarvan zijn er ontelbare, heeft het verleden je geleerd, tot nu toe heb je immers in de verste verte niet bereikt wat je wilt bereiken. Voor de duur van de cursus bedenk je een tijdpad waarin je aangeeft wanneer je welke stap gezet hebt. Niet wilt hebben maar hébt. Een traject waar jij de hoofdpersoon bent, de man die het stuur in handen houdt, die de richting bepaalt, de snelheid, maar de consequenties voor zichzelf en zijn medepassagiers in het oog houdt. Geen al te grote snelheden, geen scherpe en onverwachte bochten waardoor je partner, kinderen, familieleden, vrienden, samengevat: iedereen waar je om geeft en die met jouw doel te maken krijgt gillend aangeeft uit te willen stappen. Je deelt je

doel met je passagiers, niet tijdens maar vóór begin van de rit. Je licht toe en luistert naar reacties. Je past eventueel je doel aan, onderweg trap je als dat nodig is effe op de rem, je maakt hier en daar een kleine omweg, zonder natuurlijk je doel uit het oog te verliezen. Doel en tijdpad, de rode draad door het cursusjaar. Elk weekeinde zal er ruimschoots aandacht aan besteed worden. We helpen elkaar. Niemand kan iets alleen. Een draad die ook ik afrollen moet. Maar dan moet er iets af te rollen zijn. Ik loop het park in, leun tegen een eik, kijk naar een eekhoortje, en ga dan op mijn kamer op bed liggen.

In het plafond loopt een scheur. Een lange scheur. Van muur tot muur. Heb ik een doel? Ja, twee zelfs. ‘Bofkont,’ zou Patrick zeggen, ‘dan kun je mooi kiezen.’ Mijn werk als eerste dan maar. Wat zou ik willen? Makkelijk zat: terug naar de oude tijd. Ik hoor het hem al zeggen: ‘De oude tijd, wat bedoel je? De middeleeuwen? De prehistorie?’ Concreter dan maar: terug naar de tijd dat onderwijs overdracht van kennis betekende. Maar dat kan ook refereren aan begin twintigste eeuw, toen strenge lijfstraffen de overdracht van kennis effectief ondersteunden. Nog concreter: terug naar pak ’m beet het onderwijs van tien jaar geleden, toen overdracht van kennis de corebusiness was. (Pak ’m beet moet ik weglaten.) *Ich lehre, du lernst*, zeggen de Duitsers zo fraai. Vrij vertaald: mond houden en luisteren! Iets minder vriendelijk maar precies de kern rakend. Zo ben ik als leraar begonnen: vriendelijk doch resoluut. Wie zijn mijn passagiers? Ruim tweehonderd leerlingen per jaar. Een flinke bus vol. Wat vertel ik ze voor we instappen? Dat het recht om door elkaar te roepen weer is ingetrokken, dat er tijdens uitleg zoals vroeger volkomen stilte heerst, dat opdrachten zoals het hoort zonder morren worden gedaan – vooruit: een beetje morren mag – dat huiswerk vanzelfsprekend de eerstvolgende les af is, dat je geen vragen afvuurt maar eerst je hand opsteekt, dat ... Geen leerling zal instappen. De directeur zal vragen of ik van God los ben. Ik lig hier op mijn kamertje mijn tijd te verdoen. Nadenken over het

tweede doel is helemaal zinloos, maar ik heb nog een half uurtje voor ik me weer in de zaal moet melden. Vooruit, mijn huwelijk. Ik hoor het me al zeggen: ‘Beste Patrick, mijn doel is om voor het eind van deze cursus mijn vrouw weer aan te mogen raken, te strelen, te kussen, te beminnen, en, zoals we de eerste tien jaren van ons huwelijk zo vaak overal in huis gedaan hebben, ongeremd te neuken.’ Concreter kan niet. Elk woord minder zou een lachertje zijn.

Ik sta op, klap het dakraampje dicht, vergrendel het stevig en ga weer op bed liggen. Ik zal er niet mee weggkomen géén rode draad af te rollen, de enige te zijn die in zijn leven geen doel heeft. Alsof alles goed is, perfect zelfs. Niemand kan helemaal tevreden zijn. Mensen hebben altijd een of ander doel. Een eigenaardig doel soms, maar elk doel is een doel. Dat van dat eigenaardige doel begint te echoën. Dus ook een virtueel doel, gaat door me heen. Mooi uitgewerkt in een aantal bedrijven, resulterend in een overtuigend toneelstuk, geloofwaardig, dicht tegen de realiteit aan, een vloeitje zal er niet meer tussen passen. Ik denk aan het verwijt dat ik vaak hoor: dat ik in hoge mate inflexibel zou zijn. Het doel ligt plots voor me! Ik wil over tien maanden flexibel zijn. Dat wordt een gevecht met mezelf, een heftig gevecht, maar daar gaat het bij doelen om. Doelen betekenen strijd. Flexibel zijn is mijn doel. Nee, te overdreven uitgedrukt. Niemand is altijd flexibel. Ik wil over tien maanden flexibeler zijn dan ik nu ben. Erg vaag. Hoeveel flexibeler? Kun je dat in procenten uitdrukken? Veertig procent flexibeler? Nee, dit leidt tot niets. Dan eerst de context maar eens vinden. Mijn huwelijk? Dat ik flexibeler om wil gaan met de woestijn die mijn huwelijk geworden is? Nee, dan moet ik vertellen wat er aan de hand is, waarom mijn vrouw haar handen ook letterlijk van mij heeft afgetrokken. Ik volg van links naar rechts de scheur in het plafond en weer terug. Afleiding is goed als je in je hoofd iets zoekt dat zich verstopt houdt. Een voor een leggen woorden zich op mijn tong, schuiven langzaam naar het puntje, slikken stel

ik even uit. Dan is het er: op school de juiste balans vinden tussen het geven van adviezen en dat nieuwerwetse, dat stellen van vragen die weinig of niets met de leerstof van doen hebben, maar wel met het algemene welbevinden van de leerling. Is juichen toegestaan? Nee, er is een zwak punt: de juiste balans. Wat is juist? Ik vervang *de juiste balans* door *een voor mij juiste balans*. Kan ik altijd nog invulling aan geven. Over een tijdpad denk ik de komende weken na, net als over de hindernissen die ik op mijn pad zal tegenkomen. Een prachtig bouwwerk zal het worden, doordacht, geen speld tussen te krijgen, bewondering afroepend, applaus en schouderklopjes.

Wanneer we de avond plenair afsluiten, blijkt dat drie cursisten geen doel hebben kunnen vinden. Patrick nodigt ze uit even na te blijven. Dan laat hij het woord vallen waar ik me op heb proberen voor te bereiden. Als een vuistslag treft het me vol in mijn maag. Ik hoorde het woord voor het eerst tijdens nascholingsbijeenkomsten op school: cases, het naspelen van een tijdens de les uit de klauwen gelopen gebeurtenis, met collega's in de rol van leerlingen, alles op video vastgelegd ter lering van ons – en vooral vermaak van de goeroes. Tenenkrommend amateurtoneel! Wanneer de rollen werden verdeeld koos ik zo vaak als mogelijk was de veiligste: die van waarnemer of rebelse leerling. En als ik me een keer niet kon onttrekken aan het spelen van een hoofdrol, die van leraar met een shitprobleem, biechtte ik een of andere niet al te rampzalige, min of meer verzonden gebeurtenis op. Moet ik in dit conferentieoord eveneens probleemsituaties aandragen? Uit welke context? Mijn werk? Mijn huwelijk? Hoe kan ik me zo onopvallend mogelijk onttrekken aan welke inbreng dan ook? Oké, af en toe een hand opsteken, een vraag stellen dan wel een opmerking maken, mijn goede wil een beetje tonen, dat zal misschien wel lukken, maar 'jezelf laten zien zoals je bent', zoals met grote letters voor op de map naast het vrolijk uit het water springende dolfijntje staat, ik dacht het niet!